

Lekce 18

Gramatická látka

Deklinace: Vokálnícké kmeny na *-i* a *-u*
Skloňování číslovky *τρεις*, *τρία*
Slovotvorba: Stupňování adjektiv *ήδύς* a *ταχύς*

Odkaz na gramatiku

§§ 178-183, § 195
§ 235
§ 204 (3)

1. Lúkiános o dějepisectví:

Φημί τὸν ἄριστα ἱστορίαν συγγράφοντα δύο ταῦτα κορυφαιότατα¹ οἰκοθεν ἔχοντα ἤκειν², σύνεσιν τε πολιτικὴν καὶ δύναμιν ἐρμηνευτικὴν, τὴν μὲν ἀδίδακτόν³ τι τῆς φύσεως δῶρον, ἡ δύναμις δὲ πολλῇ τῇ ἀσκήσει καὶ συνεχεῖ τῷ πόνῳ καὶ ζήλῳ τῶν ἀρχαίων προσγίγνεται. (Lucian. de hist. scrib. 45)

2. Ἐν ἀπάσαις ταῖς πόλεσιν ἔστι τρία μέρη τῆς πόλεως, οἱ μὲν εὐποροὶ σφόδρα, οἱ δὲ ἄποροὶ σφόδρα, οἱ δὲ τρίτοι οἱ μέσοι τούτων. ἐπεὶ τοίνυν ὁμολογεῖται τὸ μέτριον ἄριστον καὶ τὸ μέσον, φανερόν, ὅτι καὶ τῶν εὐτυχημάτων⁴ ἡ κτῆσις ἡ μέση βελτίστη πάντων. οἱ μὲν γὰρ ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλοῦτου καὶ φίλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι⁵ οὐ βούλονται, οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν⁶ ἐν ἐνδείᾳ τούτων ταπεινοὶ λίαν. γίγνεται οὖν καὶ δούλων καὶ δεσποτῶν πόλις, ἀλλ' οὐκ ἐλευθέρων. βούλεται δέ γε ἡ πόλις ἐξ ἴσων εἶναι καὶ ὁμοίων ὅτι μάλιστα, τοῦτο δ' ὑπάρχει μάλιστα τοῖς μέσοις. δῆλον ἄρα, ὅτι τὰς τοιαύτας ἐνδέχεται εὖ πολιτεύεσθαι⁷ πόλεις, ἐν αἷς δὲ πολὺ τὸ μέσον. ὅπου γὰρ πολὺ τὸ μέσον, ἥμιστα ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ τῶν στάσεών εἰσιν τῶν πολιτῶν. καὶ αἱ μεγάλαὶ πόλεις ἀστασιαστότεραι⁸ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι πολὺ τὸ μέσον. (Arist. Pol. 1295 b1 — 1296 a10)

3. Λέγεται δὲ ὁ Δημοσθένης ἐκ τοῦ ἄστεως ἀπαλλαττόμενος καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατείνων τὰς χεῖρας εἰπεῖν· «ᾧ δέσποινα⁹ Πολιάς, τί δὴ τρισὶν τοῖς χαλεπωτάτοις χαίρεις θηρίοις, γλαυκὶ καὶ δράκοντι καὶ δήμῳ;» (Plut. Demosth. 26)

4. Ἔστω¹⁰ πᾶς ἄνθρωπος ταχύς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδύς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδύς εἰς ὀργήν. (Ep. Iac. 1, 19)

¹ δύο ἔχειν κορυφαιότατα (predikativní pozice adjektiva κορυφαῖος: jako hlavní) `mít především dvě věci`

² οἰκοθεν ἔχοντα ἤκειν: vazba slovesa ἤκω `přicházet`'s ptc. ve významu `obvyklezpravidla (něco dělat, mít apod.)`

³ ἀδίδακτος, -ον `který se nedá naučit`

⁴ τῶν εὐτυχημάτων `z toho, co člověku přináší štěstí (úspěch)`

⁵ ἄρχεσθαι význam pas., nikoli med.

⁶ καθ' ὑπερβολὴν `příliš, extrémně`

⁷ πολιτεύομαι pas., nikoli. méd.

⁸ ἀστασίαστος: význam odvoďte od subst. στάσις

⁹ ženský tvar. subst. δεσπότης, užíván o bohyních: `paní, vládkyně`

¹⁰ ἔστω ipt. 3. sg. slovesa εἶναι: `má být, ať je`

5. Sókratés v Platónově dialogu *Gorgiás*:

Ἔστι μὲν τι ἀγαθόν, ἔστι δὲ τι ἡδύ, ἕτερον δὲ τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἡδέος¹¹. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἕνεκα δεῖ καὶ τᾶλλα καὶ τὰ ἡδέα πράττειν, ἀλλ' οὐ τὰγαθὰ τῶν ἡδέων. (Plat. Georg. 500d, 500a)

6a. Φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς οὐκ ἀσφαλεῖς. (Soph. Oid. T. 617)

6b. Ὠκεῖα δ' ἐπειγομένων ἤδη θεῶν πρᾶξις ὁδοί τε βραχεῖαι. (Pind. P. 9, 119/20)

6c. Σπεῦδε βραδέως. (Polyain. 8, 24)

6d. Ὅψις ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ σώματος αἰσθήσεων. (Plat. Phaedr. 250 d)

7a. Τῆς ἡσυχίας πάντες οἱ πόνοι ἡδίους, ὅταν, ὦν¹² ἕνεκα πονοῦσιν¹³, τυγχάνωσιν. (Democr. B 243, Diels Vorsokr.)

7b. Z výroků sedmi mudrců: Συμβούλευε μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα τοῖς πολίταις. (Solon 12, Diels Vorsokr. I, 63, str. 20)

8. Ἐν τοῖς κινδύνοις οὐ χαλεπὸν ἔστιν θάνατον ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πολὺ χαλεπώτερον πονηρίαν. θᾶττον γὰρ θανάτου θεῖ. (Plat. Apol. 39 a)

Slovní zásoba

1. ἡ ἱστορία, -ας	pátrání, výzkum, věda, dějiny	studium cognoscendi, scientia, historia
κορυφαῖος, -αία, -αῖον	hlavní, přední	principalis
ἡ σύνεσις, -εως	schopnost, důmysl; porozumění	prudentia, intellectus
πολιτικός, -ή, -όν	politický, státnický	civilis, politicus
ἡ δύναμις, -εως	moc, možnost, dovednost	potestas
ἐρμηνευτικός, -ή, -όν	vysvětlovací, vyjadřovací	explicandi, interpretandi
ἡ φύσις, -εως	příroda, přirozenost	natura
τὸ δῶρον, -ου	dar	donum
ἡ ἄσκησις, -εως	cvičení	exercitatio
συνεχής, -ές	nepřetržitý, souvislý	continuus
ὁ ζῆλος, -ου	horlivost, zaujetí	studium, aemulatio
ἀρχαῖος, -α, -ον	starý	vetus
2. ἅπας, ἅπασα, ἅπαν	všechen	omnis
ἡ πόλις, -εως	město, obec, stát	civitas
τρεις, τρία	tři	tres

¹¹ ἕτερον τοῦ ἡδέος gen. srovnávací: `něco jiného než'

¹² tj. τούτων, ὦν

¹³ πονοῦσιν ἢ τυγχάνωσιν má nevyjádřený subjekt: οἱ ἄνθρωποι

τὸ μέρος, -ους	díl	pars
εὐπορος, -ον	bohatý	dives
σφόδρα	velice, velmi	vehementer
τρίτος, -η, -ον	třetí	tertius
μέσος, -η, -ον	(pro)střední	medius
ὁμολογῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθη	shodovat se, souhlasit, uznávat	consentire
τὸ εὐτύχημα, -ματος	štěstí, úspěch	felicitas, fortuna
ἡ κτη̄σις, -εως	jmění, majetek	possessio
ἡ ὑπεροχή, -ῆς	nadbytek	abundantia
ἡ ἰσχύς, -ύος	síla, moc	vis, robur, potentia
ὁ πλοῦτος, -ου	bohatství	divitiae
ἡ ἔνδεια, -είας	nedostatek	inopia
ταπεινός, -ή, -όν	ubohý, bídny	miser
λίαν	příliš	nimis, nimium
ἐνδέχεται, -ξεται, -ξατο, -κται, — (dm., ak. s inf.)	je možné, dá se	fieri potest ut
ἡ πηγὴ, -ῆς	pramen	fons
ἡ στάσις, -εως	rozvrat, vzpoura, povstání, nepokoj	insurrectio, seditio
3. τὸ ἄστυ, -εως	město	urbs
ἀνατείνω, -τενῶ, -έτεινα, -τέτακα, -τέταμαι, -ετάθη	rozpínat, vzpínat	extolere, attendere
4. ταχύς, -εῖα, -ύ	rychlý	velox
βραδύς, -εῖα, -ύ	pomalý	lentus
λαλῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθη	žvanit, zbytečně mnoho mluvit (později jen: mluvit)	garrire; loqui
ἡ ὀργή, -ῆς	hněv	ira
5. ἡδύς, -εῖα, -ύ	příjemný, milý	iucundus, suavis
6. φρονῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, —, —	myslet, rozvažovat	cogitare, intelligere
ἀσφαλής, -ές	bezpečný, jistý	securus
ὠκύς, -εῖα, -ύ	rychlý	velox
ἐπείγομαι, -είζομαι, -ειγμαι, -είχθη (dp.)	naléhat, spěchat	premere, properare
ἡ πρᾶξις, -εως	čin, dílo	actus
βραχύς, -εῖα, -ύ	krátký	brevis
σπεύδω, σπεύσω, ἔσπευσα, ἔσπευκα, ἔσπευσμαι, —	spěchat	festinare
ἡ ὄψις, -εως	pohled, zrak	visus
ὀξύς, -εῖα, -ύ	ostrý, bystrý	acer
ἡ αἴσθησις, -εως	pozorování, vnímání	sensus, animadversio
7. ἡ ἡσυχία, -ας	klid, spokojenost	quies
πονῶ, -εῖν, -ήσω, -ησα, -ηκα, -ημαι, -ήθη	pracovat, trpět	laborare
τυγχάνω, τεύξομαι, ἔτυχον, τετύχηκα, —, — (gen.)	dosáhnout (něčeho)	attingere, contingere

	συμβουλεύω, -εύσω, -ευσά, -ευσά, -ευσαι, -εύθητι	radit	consiliare
8.	θῆω, -εῖν, -εῖσομαι (-εύσω), -ευσά (ἔδραμον), δε- δράμηκα, —, —	běžet	curere

Cvičení

1. Určete pády u následujících tvarů:

• ὁ ἰχθύς (ryba) • ἰχθύι • ἰχθύες • ἰχθύν • ἰχθύσιν • ἰχθύς • ἰχθύος • ἰχθύων (srovnejte v textu 2).

2. Přeložte:

πολὺς ὕπνος (spánek) • πολὺ πλῆθος (zástup) • πολὺν χρόνον • διὰ πολλοῦ χρόνου • ἔτι πολλῆς νυκτός • πολλὰ καὶ κακά • πολλοὶ ἄνθρωποι.

3. Doplňte superlativ:

ὁ βραχὺς λόγος • ὁ ἡδὺς βίος • τὸ ταχὺ ἄρμα (vůz) (srovnejte v textech 6-8).

4. Substantiva zakončená na -σις často označují nějaký děj nebo činnost: ἀσκέω 'cvičit' > ἡ ἀσκησις 'cvičení, cvik'. Určete, od jakých sloves jsou odvozena následující substantiva, a přeložte:

• πρᾶξις • λύσις • παιδείσις • κτήσις • κρίσις • αἴσθησις

5. Přeložte:

• πολύλογος • ἡ πολυμαθία • ἡ πολυπραγμοσύνη

6. Vyložte etymologii slov:

• koryfej • dynamický • metrika • plutokracie • tachometr

7. Přeložte:

ὅτι μάλιστα (text 2) • ὅτι ἐν βραχυτάτῳ (χρόνῳ) • ὡς διὰ βραχυτάτου λόγου • ὡς βέλτιστος.

8. Přeložte a všimněte si přitom významů předložky περί:

• ἐν τῇ περὶ τῆς τοῦ Κύρου βασιλείας μάχῃ (2, 1). • οἱ νόμοι οἱ περὶ τοὺς γάμους (7, 3). • ἡ μήτηρ καὶ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται (namáhat se, obtěžovat se), ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς (9, 3). • οἱ πολῖται τῷ Σόλωνι περὶ τῶν νόμων ἠνώχλουν (obtěžovat) (14, 5). • τὰ περὶ τὸν τοῦ Σωκράτους θάνατον (11, 6). • οἱ περὶ Κῦρον.

9. Všimněte si figury *variatio* v textu 1.

10. Určete pád, číslo a převeďte do nom. sg., přeložte:

• τοῦ ὄρου • τὰ ἔθνη • τῶν κρεῶν • αὐτάρκους • τῷ τέλει • εὐσεβεῖς • ἀληθῆ (lekce 15).

11. Opakujte:

a) • ἡ οἰκία • οἰκέω • οἰκεῖος • οἴκαδε • οἴκοθεν

b) • ὁ πόνος • πονέω • πονηρός • ὁ πένης